

Piotr Chlebowicz
Czynności analityczno-informacyjne
w polskim porządku prawnym
*Analytical and informative activities
in the Polish Legal Order*

Abstract

In the article the author took attempts to define the scope of analytical-information activities carried out by special services. This notion was not defined at binding legal regulations, particularly in the legacy acts refers to civil and military special services. This legacy was not also defined in any other act. Publication discusses the way of acquiring, processing and storing of intelligence. The article has been written also on the basis of the scientific literature concerning the activity of the intelligence services.

Keywords: *analytical-information activities, intelligence services, criminalistics*

Streszczenie

Autor poddaje analizie pojęcie czynności analityczno-informacyjnych odnoszące się do klasycznej funkcji służb specjalnych – funkcji informacyjnej. Konstrukcja ta występuje na gruncie ustaw regulujących funkcjonowanie cywilnych i wojskowych służb specjalnych, przy czym brak definicji legalnej oraz blankietowy charakter tego pojęcia znacząco utrudnia proces wykładni. Artykuł zawiera próbę rekonstrukcji treści pojęcia czynności analityczno-informacyjnych na podstawie literatury przedmiotu i zasad wykładni.

Słowa kluczowe: *czynności analityczno-informacyjne, służby specjalne, kryminalistyka*

Dr hab. Piotr Chlebowicz, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Polska, ORCID: 0000-0002-9553-7665, e-mail: piotr.chlebowicz@uwm.edu.pl
Data zgłoszenia tekstu przez autora: 18.02.2022 r.; data zaakceptowania do publikacji: 22.08.2022 r.

1. Uwagi wstępne

Pojęcie czynności analityczno-informacyjnych zostało wprowadzone do polskiego porządku prawnego ustawą z 24.05.2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu¹ (dalej u.a.b.w.). Wymieniona konstrukcja prawna występuje ponadto w przepisach zawartych w ustawie z 9.06.2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego² (dalej u.s.k.w.), ustawie z 9.06.2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym³ (dalej u.c.b.a.), ustawie z 10.06.2016 r. o działaniach antyterrorystycznych⁴ (dalej u.d.a.).

Kontekst normatywny, który towarzyszy czynnościom analityczno-informacyjnym dotyczy zagadnień o dużym ciężarze gatunkowym, gdyż chodzi z jednej strony o uprawnienia organów administracji rządowej dotyczące praw i wolności jednostki, z drugiej strony zaś o przepisy realizujące ochronę bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego państwa, a nawet rację stanu Rzeczypospolitej Polskiej (zwłaszcza w przypadku zadań wykonywanych przez Agencję Wywiadu). Co więcej, przepisy u.a.b.w. wprowadziły do przestrzeni prawnej dotychczas nieregulowaną normatywnie formę działań państwa, gdyż oprócz klasycznych obszarów działań służb w postaci czynności dochodzeniowo-śledczych, operacyjno-rozpoznawczych, administracyjno-porządkowych pojawiła się w krajowym porządku prawnym kategoria normatywna odnosząca się do obowiązku informacyjnego służb specjalnych wobec Prezesa Rady Ministrów, Prezydenta oraz właściwych Ministrów określana właśnie jako czynności analityczno-informacyjne. Trzeba w tym miejscu podkreślić, że chodzi o przepisy regulujące sferę działań analitycznych, które są zastrzeżone do wyłącznej kompetencji służb specjalnych⁵. Zauważyć należy, że większość służb wywiadowczych i kontrwywiadowczych nie posiada uprawnień dochodzeniowo-śledczych⁶.

Wydaje się zatem, że materia ta w pełni zasługuje na objęcie jej refleksją teoretyczną i uzasadnia podjęcie próby opisu normatywnego aspektu tej formy działań służb specjalnych. O ile bowiem problematyka czynności operacyjno-rozpoznawczych jest szeroko opisywana w doktrynie procesu karnego⁷, prawa policyjnego⁸ oraz

¹ Tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r. poz. 557 ze zm.

² Tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r. poz. 502 ze zm.

³ Tekst jedn.: Dz.U. z 2021 r. poz. 1671 ze zm.

⁴ Tekst jedn.: Dz.U. z 2021 r. poz. 2234 ze zm.

⁵ W literaturze przedmiotu dominuje pogląd, że podstawową cechą odróżniającą służby specjalne od służb policyjnych jest funkcja informacyjna najczęściej rozumiana jako rozpoznawanie zagrożeń dla egzystencji państwa i ochrony jego interesów. Warto również zwrócić uwagę, że synonimem służby wywiadu jest określenie „służba informacyjna”. Zob. szerzej A. Krzak, [w:] *Polские службы спеціальне. Словник*, red. K.A. Wojtaszczyk, Warszawa 2011, s. 187.

⁶ Istnieją odstępstwa od tego modelu – np. amerykańska FBI czy rosyjska FSB są wyposażone w kompetencje śledcze. Wśród ekspertów dominuje jednak przekonanie, że uprawnienia procesowe powinny być zarezerwowane dla służb policyjnych.

⁷ Zob. A. Taracha, *Czynności operacyjno-rozpoznawcze. Aspekty kryminalistyczne i prawno-dowodowe*, Lublin 2006.

⁸ Zob. S. Pieprzny, *Policja. Organizacja i funkcjonowanie*, Kraków 2003.

w nauce kryminalistyki⁹, o tyle brakuje opracowań dotyczących *stricte* czynności analityczno-informacyjnych.

Prawna problematyka czynności analityczno-informacyjnych pozostaje na marginesie zainteresowań doktryny prawa i orzecznictwa, przy czym regulacje zawarte w tzw. ustawach policyjnych odnoszące się do omawianej kategorii czynności odznaczają się wyjątkowym brakiem precyzji. Nie można wykluczyć, że ten brak precyzji stanowi celowy zabieg ustawodawcy, gdyż „działalność służb specjalnych także w zakresie analityczno-informacyjnym jest niejawną”¹⁰. Problemy interpretacyjne wynikają także z przyjętej przez ustawodawcę techniki legislacyjnej, a mianowicie łącznego posługiwania się niedefiniowanymi pojęciami o szerokich zakresach znaczeniowych, takich jak czynności operacyjno-rozpoznawcze, czynności analityczno-informacyjne. Biorąc pod uwagę to, że przepisy te dotyczą m.in. uprawnień funkcjonariuszy Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (dalej ABW), Agencji Wywiadu (dalej AW) i Centralnego Biura Antykorupcyjnego (dalej CBA), których działania wkraczają bezpośrednio w sferę praw i wolności innych osób, oraz to, że brakuje definicji legalnej czynności analityczno-informacyjnych, należy stwierdzić, iż wymienione kwestie znacząco utrudniają dokonywanie wykładni analizowanego pojęcia, co z punktu widzenia praw ochrony jednostki może budzić duże kontrowersje¹¹. Celem niniejszego artykułu jest podjęcie próby charakterystyki normatywnej kategorii czynności analityczno-informacyjnych w polskim porządku prawnym i zwrócenie uwagi na przedmiotową problematykę, co w kontekście rozwoju technologicznego w zakresie gromadzenia i przetwarzania informacji wykorzystywanych przez służby policyjne i specjalne wydaje się być w pełni uzasadnione.

2. Przepisy regulujące instytucję czynności analityczno-informacyjnych

Pierwszym aktem prawnym statuującym instytucję czynności analityczno-informacyjnych w polskim porządku prawnym jest u.a.b.w. Zgodnie z treścią art. 21 ust. 1 pkt 2 tej ustawy funkcjonariusze ABW wykonują „czynności operacyjno-rozpoznawcze i analityczno-informacyjne w celu uzyskiwania i przetwarzania informacji istotnych dla ochrony bezpieczeństwa państwa i jego porządku konstytucyjnego”.

Ustawodawca przez użycie spójnika „i” określił kierunek wykładni omawianego przepisu, gdyż czynności operacyjno-rozpoznawcze i czynności analityczno-informacyjne są przez funkcjonariuszy ABW wykonywane łącznie. Zgodnie z zasadami logiki

⁹ Zdecydowana większość podręczników kryminalistyki zawiera obszerne rozważania dotyczące czynności operacyjno-rozpoznawczych. Zob. np. E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka, czyli rzecz o współczesnych metodach dowodzenia*, Warszawa 2020; S. Pikulski, *Podstawowe zagadnienia taktyki kryminalistycznej*, Białystok 1997.

¹⁰ B. Święczkowski, *Wykorzystanie tzw. białego wywiadu w działalności analityczno-informacyjnej Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, [w:] *Biały wywiad. Otwarte źródła informacji – wokół teorii i praktyki*, red. W. Filipkowski, W. Mądrzejowski, Warszawa 2012, s. 165.

¹¹ Zwraca się uwagę, że regulacje prawne dotyczące czynności operacyjno-rozpoznawczych „stają się coraz to bardziej trudne do zrozumienia dla wykonujących je bezpośrednio funkcjonariuszy służb państwowych, na co jednoznacznie wskazuje orzecznictwo sądowe” (P. Kosmaty, J. Kudła, *Czynności operacyjno-rozpoznawcze i ich relacje do nowego modelu procesu karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2015/12, s. 99).

prawniczej mogą być one realizowane samodzielnie jako niezależne od siebie czynności w celu uzyskiwania i przetwarzania informacji istotnych dla ochrony bezpieczeństwa państwa i porządku konstytucyjnego. Ukształtowanie tych norm w taki sposób pozwala jednak na stwierdzenie, że o ile czynności operacyjno-rozpoznawcze mają na celu „uzyskiwanie” informacji, o tyle podstawową rolą czynności analityczno-informacyjnych jest „przetwarzanie” pozyskanych informacji. W tym sensie czynności analityczno-informacyjne mają charakter wtórny wobec czynności operacyjno-rozpoznawczych.

Skalę i zakres działań ABW podejmowanych w ramach czynności operacyjno-rozpoznawczych i analityczno-informacyjnych wyznaczają normy kompetencyjne ABW przewidziane w art. 5 ust. 1 u.a.b.w., który zawiera obszerny katalog ustawowych zadań ABW w zakresie rozpoznawania, zapobiegania i zwalczania zagrożeń godzących w bezpieczeństwo wewnętrzne państwa oraz jego porządek konstytucyjny, a w szczególności w suwerenność i międzynarodową pozycję, niepodległość i nienaruszalność jego terytorium, a także obronność państwa (art. 5 ust. 1 pkt. 1 u.a.b.w.).

Artykuł 5 ust. 1 pkt 2 u.a.b.w. odnosi się do rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania: przestępstw „szpiegostwa, terroryzmu, bezprawnego ujawnienia lub wykorzystania informacji niejawnych i innych przestępstw godzących w bezpieczeństwo państwa” (art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. a u.a.b.w.); „przestępstw godzących w podstawy ekonomiczne państwa” (art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. b u.a.b.w.); przestępstw „korupcji osób pełniących funkcje publiczne, o których mowa w art. 1 i 2 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne (Dz. U. z 2019 r. poz. 2399 oraz z 2021 r. poz. 2054), jeśli może to godzić w bezpieczeństwo państwa” (art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. c u.a.b.w.); przestępstw „w zakresie produkcji i obrotu towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa” (art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. d u.a.b.w.); przestępstw „nielegalnego wytwarzania, posiadania i obrotu bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi, bronią masowej zagłady oraz środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi, w obrocie międzynarodowym” (art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. e u.a.b.w.); przestępstw przeciwko wymiarowi sprawiedliwości (art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. f u.a.b.w.), określonych w art. 232, art. 233, art. 234, art. 235, art. 236 § 1 i art. 239 § 1 ustawy z 6.06.1997 r. – Kodeks karny¹², jeżeli pozostają w związku z przestępstwami, o których mowa w lit. a-e.

Powstaje w tym miejscu istotna wątpliwość, czy czynności analityczno-informacyjne mogą być wykonywane w ramach zwalczania przestępstw opisanych w art. 5 ust. 1 pkt 2 u.a.b.w. Jeśli uwzględnić przepis art. 21 ust. 1 pkt 2 u.a.b.w., to okazuje się, że istnieje ścisły związek tych czynności z kompetencją ABW do uzyskiwania i przetwarzania informacji istotnych dla ochrony bezpieczeństwa państwa i porządku konstytucyjnego. Z punktu widzenia modelu służb specjalnych jest to klasyczna funkcja informacyjna. W u.a.b.w. brak jednak powiązania pomiędzy uprawnieniami procesowymi ABW związanymi ze ściganiem przestępstw a wykonywaniem czynności analityczno-informacyjnych w ramach funkcji procesowej. To zaś wskazuje, że czynności analityczno-informacyjne wiążą się wyłącznie z rozpoznawaniem

¹² Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.).

i zwalczaniem zagrożeń dla państwa, przy czym zagrożeń tych nie należy utożsamiać z przestępstwami wskazanym w art. 5 ust. 1 pkt 2 u.a.b.w.

Z punktu widzenia niniejszego opracowania interesujące uregulowanie zawiera przepis art. 5 ust. 1 pkt 4 u.a.b.w., który stanowi, że do zadań ABW należy „uzyskiwanie, analizowanie, przetwarzanie i przekazywanie właściwym organom informacji mogących mieć istotne znaczenie dla ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i jego porządku konstytucyjnego”. Treść tego przepisu wskazuje, że chodzi właśnie o wykonywanie czynności analityczno-informacyjnych, m.in. na podstawie danych uzyskanych metodami operacyjnymi, a następnie przekazywanie tych przetworzonych informacji do decydentów na szczeblu politycznym. Artykuł 5 ust. 1 pkt 4 i art. 18 u.a.b.w. kreują podstawę prawną do wykonywania analiz na potrzeby wsparcia procesu decyzyjnego przez odpowiednich ministrów, premiera i Prezydenta. Jednocześnie z treści omawianych przepisów można wnioskować o celu i funkcji wykonywania czynności analityczno-informacyjnych¹³.

Klasyczną służbą specjalną w każdym państwie jest instytucja wywiadu zagranicznego, która (obok dyplomacji) odgrywa kluczową rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa zewnętrznego państwa. W Polsce zadania te wykonuje przede wszystkim AW oraz – w węższym zakresie tematycznym dotyczącym obronności państwa – Służba Wywiadu Wojskowego (dalej SWW). Ustawodawca podczas opisywania kompetencji funkcjonariuszy AW dotyczących czynności analityczno-informacyjnych użył identycznej konstrukcji jak w przypadku ABW. Zgodnie z treścią art. 22 u.a.b.w. funkcjonariusze AW wykonują czynności operacyjno-rozpoznawcze i czynności analityczno-informacyjne. Granice tych czynności są wyznaczone przepisem art. 6 ust. 1 u.a.b.w., który zawiera katalog zadań Agencji Wywiadu. Jak zauważa Dobrosława Szumiło-Kulczycka, norma zawarta w art. 22 u.a.b.w. nie określa bliżej celów czynności realizowanych przez funkcjonariuszy AW¹⁴. Wykładnia tego przepisu powinna uwzględniać właśnie przepisy kompetencyjne AW uregulowane w art. 6 ust. 1 u.a.b.w.

Przegląd kompetencji AW określonych w art. 6 ust. 1 u.a.b.w. pozwala na stwierdzenie, że rola czynności analityczno-informacyjnych w przypadku wywiadu zagranicznego jest niezmiernie istotna. Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 1 omawianej ustawy zadaniem AW jest uzyskiwanie, analizowanie, przetwarzanie i przekazywanie Prezydentowi, Prezesowi Rady Ministrów oraz właściwym Ministrom informacji mogących mieć istotne znaczenie dla bezpieczeństwa i międzynarodowej pozycji Rzeczypospolitej Polskiej oraz jej potencjału ekonomicznego i obronnego. O ile sformułowanie „uzyskiwanie” informacji odnosi się do czynności operacyjno-rozpoznawczych, o tyle określenia „analizowanie” i „przetwarzanie” to desygnaty czynności analityczno-informacyjnych.

W kontekście zadań AW rola czynności analityczno-informacyjnych wysuwa się zdecydowanie na pierwszy plan, gdyż AW to instytucja, której kompetencje nie obejmują wykrywania i ścigania sprawców przestępstw¹⁵. W katalogu opisującym

¹³ W potocznym rozumieniu służby specjalne to „oczy i uszy” państwa.

¹⁴ D. Szumiło-Kulczycka, *Czynności operacyjno-rozpoznawcze i ich relacje do procesu karnego*, Warszawa 2012, s. 108 i n.

¹⁵ Z. Siemątkowski zauważa, że służby wywiadowcze „Nie ścigają sprawców przestępstw, nie wykrywają ich. Służby te rozpoznają tylko zagrożenia, zbierają wszelkimi metodami informacje. Nie mając

zadania AW dominuje rzeczownik odczasownikowy „rozpoznawanie” (art. 6 ust. 1 pkt 2, 5, 6, 7, 7a u.a.b.w.), oznaczający *de facto* zbieranie i systematyzowanie oraz opracowywanie informacji na temat zjawisk, organizacji, osób, które zagrażają interesom Rzeczypospolitej Polskiej.

Przepisy regulujące wykonywanie czynności analityczno-informacyjnych występują także w u.c.b.a. Jak zauważają Stanisław Hoc i Przemysław Szustakiewicz, działalność CBA przejawia się na płaszczyźnie ścigania karnego, prewencji antykorupcyjnej oraz informacji. W przypadku ostatniej płaszczyzny należy się odwołać do treści art. 2 ust. 1 pkt 6 u.c.b.a., którego sens sprowadza się do prowadzenia działalności analitycznej dotyczącej zjawisk występujących w obszarze właściwości CBA¹⁶.

W u.c.b.a. powielono rozwiązanie dotyczące łącznego wykonywania czynności analityczno-informacyjnych i operacyjno-rozpoznawczych przez funkcjonariuszy CBA. W odróżnieniu jednak od unormowań zawartych w u.a.b.w. czynności analityczno-informacyjne są wykonywane „w celu uzyskiwania i przetwarzania informacji istotnych dla zwalczania korupcji w instytucjach państwowych i samorządzie terytorialnym oraz działalności godzącej w interesy ekonomiczne państwa” (art. 13 ust. 1 pkt 3 u.c.b.a.). Oznacza to znaczne zawężenie roli i znaczenia czynności analityczno-informacyjnych, które – jak wynika z wskazanego przepisu u.c.b.a. – ograniczają się tu do uzyskiwania i przetwarzania informacji, natomiast nie obejmują wprost zapobiegania, rozpoznania i wykrywania przestępstw korupcyjnych.

Warto jednak w związku z tym uregulowaniem zwrócić uwagę na to, że przepisy u.c.b.a. wprowadzają rozróżnienie, które jest interesujące z punktu widzenia niniejszej publikacji. Artykuł 13 ust. 1 pkt 1 u.c.b.a. dotyczy wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych „w celu zapobiegania popełnieniu przestępstw, ich rozpoznania i wykrywania oraz – jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa – czynności dochodzeniowo-śledcze w celu ścigania sprawców przestępstw”.

Natomiast art. 13 ust. 1 pkt 3 ustawy stanowi, że funkcjonariusze CBA wykonują „czynności operacyjno-rozpoznawcze i analityczno-informacyjne w celu uzyskiwania i przetwarzania informacji istotnych dla zwalczania korupcji w instytucjach państwowych i samorządzie terytorialnym oraz działalności godzącej w interesy ekonomiczne państwa”.

Z przepisu art. 13 ust. 1 pkt 3 wynika zatem, że w tym zakresie podstawową funkcją czynności operacyjno-rozpoznawczych jest dostarczenie materiału informacyjnego na potrzeby czynności analityczno-informacyjnych. Warto w tym miejscu wskazać pogląd Waldemara Walczaka, według którego „Działania analityczno-informacyjne koncentrują się przede wszystkim na prognozowaniu, poprawnej analizie i właściwie przeprowadzonej identyfikacji najważniejszych zagrożeń korupcyjnych godzących w interesy ekonomiczne państwa, a także formułowanie wyprzedzających

uprawnień procesowych, zatrudnieni w nich funkcjonariusze nie potrzebują więc uprawnień policyjnych” (Z. Siemiątkowski, *Wywiad a władza. Wywiad cywilny w systemie sprawowania władzy politycznej PRL*, Warszawa 2009, s. 32 – zob. szerzej). Uwagi tego autora (zarówno praktyka, jak i teoretyka służb specjalnych) pozostają aktualne niezależnie od tego, że odnosiły się do praktyk Departamentu I Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

¹⁶ S. Hoc, P. Szustakiewicz, *Ustawa o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym. Komentarz*, LEX/el. 2012.

informacji o nieprawidłowościach”¹⁷. W tym ujęciu logika działań operacyjnych jest podporządkowana celom analitycznym. Oznaczać to może, że omawiany przepis tworzy samoistną podstawę prawną do uzyskiwania informacji drogą czynności operacyjno-rozpoznawczych na potrzeby sporządzania analiz, które mogą dotyczyć nie tylko poszczególnych spraw karnych lub rozpracowań operacyjnych, lecz także analizy zjawisk i mechanizmów korupcyjnych, np. w ramach strategicznych analiz kryminalnych¹⁸. W opinii autora rozwiązanie to potwierdza ustrojowy status CBA jako służby specjalnej, a nie policyjnej.

Konstrukcja prawna czynności analityczno-informacyjnych występuje również na gruncie ustawy z 9.06.2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego. Wymienione służby wojskowe nie zostały wyposażone w uprawnienia procesowe. Ustawodawca konsekwentnie stosuje zasadę, że czynności analityczno-informacyjne i operacyjno-rozpoznawcze są wykonywane łącznie lub samodzielnie przez funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego¹⁹ (art. 24 u.s.k.w.) w granicach określonych zakresem zadań SKW opisanych w art. 5 ustawy. Identyczna regulacja dotyczy żołnierzy SWW (art. 26 u.s.k.w.), przy czym katalog zadań SWW, w ramach których czynności te są wykonywane, określa art. 6 ust. 1 u.s.k.w. Podobnie jak w przypadku uregulowań dotyczących cywilnych służb specjalnych, przepisy u.s.k.w. jedynie posługują się pojęciem czynności analityczno-informacyjnych bez precyzowania treści tego pojęcia.

Ustawa o działaniach antyterrorystycznych to kolejny akt prawny, który operuje pojęciem czynności analityczno-informacyjnych. Na podstawie art. 3 ust. 1 w zw. z art. 5 ust. 1 u.d.a. Szef ABW odpowiada za zapobieganie zdarzeniom o charakterze terrorystycznym i w tym celu koordynuje czynności analityczno-informacyjne podejmowane przez służby specjalne. Przepis ten zawiera odesłanie do przepisu art. 11 u.a.b.w., wedle którego termin „służby specjalne” obejmuje wyłącznie formacje cywilne: AW, ABW, CBA i wojskowe: SKW, SWW. Konsekwentnie zatem podmiotami uprawnionymi do realizowania czynności analityczno-informacyjnych będą wyłącznie służby specjalne w rozumieniu art. 11 u.a.b.w.

Z treści art. 5 ust. 1 u.d.a. jednoznacznie wynika, że pozostałe organy i służby wyposażone w uprawnienia do prowadzenia czynności operacyjno-rozpoznawczych, takie jak Policja, Straż Graniczna, Straż Marszałkowska, Służba Ochrony Państwa, Krajowa Administracja Skarbowa, w związku z koordynowaniem przez Szefa ABW czynności analityczno-informacyjnych nie przeprowadzają tych czynności, a jedynie przekazują materiał zawierający informacje, które mogą stać się przedmiotem czynności analityczno-informacyjnych.

¹⁷ W. Walczak, *Działania analityczno-informacyjne identyfikujące mechanizmy korupcyjne w procesach zarządzania*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2017/16, s. 68.

¹⁸ Zob. szerzej P. Chlebowicz, *Węzłowe zagadnienia strategicznej analizy kryminalnej*, [w:] *Przestępczość w XXI wieku. Zapobieganie i zwalczanie. Problemy technologiczno-informatyczne*, red. E.W. Pływaczewski, W. Filipkowski, Z. Rau, Warszawa 2015, s. 503 i n.; P. Chlebowicz, W. Filipkowski, *Dokument opisujący opracowaną, wzorcową metodykę wykonania analizy strategicznej dla Straży Granicznej*, [w:] *Przestępczość cudzoziemców. Materiały szkoleniowe. Analizy i scenariusze zajęć*, red. D. Woźniakowska-Fajst, Warszawa 2017, s. 35–115.

¹⁹ Dalej SKW.

3. Cele i funkcje czynności analityczno-informacyjnych

Dobrosława Szumiło-Kulczycka wyraża pogląd, że na podstawie obowiązujących przepisów nie jest możliwe skonstruowanie abstrakcyjnej definicji czynności operacyjno-rozpoznawczych, przy czym technika legislacyjna polegająca na łącznym ujmowaniu różnych kategorii prawnych o nieostrych granicach, takich jak czynności operacyjno-rozpoznawcze, analityczno-informacyjne, dochodzeniowo-śledcze, administracyjno-porządkowe, uniemożliwia ustalenie treści tych norm. Jej zdaniem „Łącznie też przypisuje im określone cele, co uniemożliwia ustalenie, czy realizacji konkretnego celu służyć ma jeden z rodzajów tych czynności, czy wszystkie. To jednak, co w pewnym zakresie wybija się w kontekście wszystkich regulacji, to możliwość pozyskiwania informacji. Bez pozyskiwania informacji nie jest bowiem możliwe żadne działanie ani dla rozpoznawania przestępstw, ani ich zapobiegania, wykrywania czy wreszcie ścigania ich sprawców”²⁰.

W ocenie autora pogląd ten jest słuszny w odniesieniu do wszystkich wymienionych kategorii z wyjątkiem jednak czynności analityczno-informacyjnych. Cele czynności analityczno-informacyjnych jedynie w niewielkim zakresie odnoszą się do celów *stricte* procesowych, którym z reguły są podporządkowane czynności operacyjno-rozpoznawcze. Analiza przepisów ustaw regulujących funkcjonowanie organów właściwych w sprawach bezpieczeństwa i porządku publicznego prowadzi do wniosku, że kategoria czynności analityczno-informacyjnych występuje wyłącznie na gruncie przepisów regulujących funkcjonowanie AW, ABW, CBA oraz organów wojskowych – SKW i SWW. Wszystkie wymienione instytucje należą do służb specjalnych. Co ciekawe, omawiana kategoria czynności nie występuje na gruncie przepisów dotyczących służb policyjnych: Policji, Straży Granicznej, Żandarmerii Wojskowej oraz Służby Celno-Skarbowej działającej w ramach Krajowej Administracji Skarbowej. Świadczy to o tym, że główne cele czynności analityczno-informacyjnych dotyczą przede wszystkim rozpoznawania zagrożeń i ochrony szeroko rozumianych interesów Rzeczypospolitej Polskiej, nie zaś ścigania sprawców przestępstw oraz zdobywania dowodów winy i sprawstwa na potrzeby procesu karnego. Nie oznacza to, że rezultaty czynności analityczno-informacyjnych nie mają żadnego związku ze zwalczaniem przestępczości. Mogą one mieć wpływ na strategię przeciwdziałania lub zwalczania przestępczości rozumianej w kategoriach kryminologicznych i kryminalnopolitycznych²¹, lecz raczej nie w kategoriach karnoprosesowych.

²⁰ D. Szumiło-Kulczycka, *Czynności...*, s. 357 i n.

²¹ Zdaniem S. Hoca i P. Szustakiewicza „W CBA prowadzone są bardzo aktywne działania analityczno-informacyjne, które kładą szczególny nacisk na prewencję antykorupcyjną. W ostatnich latach (od 2009 r.) opracowano i opublikowano m.in. następujące pozycje: *Podręcznik antykorupcyjny dla urzędników, Mapa korupcji, Instytucje antykorupcyjne w wybranych państwach świata, Zinstytucjonalizowana działalność antykorupcyjna na świecie, Przegląd Antykorupcyjny* (czasopismo CBA) 2011, nr 1(1), *Korupcja i antykorupcja. Wybrane zagadnienia. Cz. I-III, Praca zbiorowa* pod red. J. Kosińskiego, K. Kraka, A. Koman, Warszawa 2012, *I Międzynarodowa Konferencja Antykorupcyjna (Warszawa 9 grudnia 2010 r.), Materiały pokonferencyjne*, wyd. CBA, Warszawa 2011, *Dobre praktyki w zakresie wspierania transparentności w sektorze publicznym i prywatnym. II Międzynarodowa Konferencja Antykorupcyjna. Warszawa 9 grudnia 2011 r. Materiały pokonferencyjne*, wyd. CBA 2012” (S. Hoc, P. Szustakiewicz, *Ustawa...*).

Wydaje się zatem, że istnieją podstawy do stwierdzenia, iż regulowanie obszaru działań analitycznych realizowanych przez cywilne i wojskowe służby specjalne eksponuje funkcję informacyjną zarezerwowaną dla tych organów państwa. W związku z tym spostrzeżeniem nasuwa się uwaga dotycząca treści funkcji informacyjnej realizowanej przez te służby. W opracowaniach naukowych, a także podczas prac legislacyjnych nad projektem ustawy o czynnościach operacyjno-rozpoznawczych funkcja ta była zazwyczaj pomijana. Jak zauważył Adam Taracha „projektodawca wyraźnie preferuje «policyjne» spojrzenie na czynności operacyjno-rozpoznawcze, w którym dominuje funkcja rozpoznawcza, wykrywcza i dowodowa”²². Zdaniem A. Tarachy funkcja informacyjna jest realizowana poprzez czynności operacyjno-rozpoznawcze i analityczno-informacyjne (art. 21 ust. 1 pkt 2 i art. 22 u.a.b.w.)²³.

Stąd też wydaje się, że eksponowany przez D. Szumiło-Kulczycką element „pozyskiwania” informacji w przypadku czynności analityczno-informacyjnych raczej nie występuje, chyba że „pozyskiwanie” rozumiano by jako korzystanie z baz informatycznych, w których są gromadzone informacje uzyskane drogą operacyjną. Z drugiej jednak strony pozyskiwanie informacji na potrzeby cyklu analitycznego w służbach specjalnych nie obejmuje wyłącznie czynności operacyjno-rozpoznawczych, gdyż można wskazać prowadzenie tzw. białego wywiadu (tzw. OSINT), współpracę międzynarodową służb specjalnych, w ramach której są przekazywane informacje.

Twierdzenie, że istota czynności analityczno-informacyjnych polega na opracowywaniu informacji uzyskanych przez służby specjalne, można także uzasadnić, posiłkując się wiedzą z zakresu nauki kryminalistyki. Zauważa się bowiem, że model funkcjonowania służb policyjnych i specjalnych w warunkach społeczeństwa informacyjnego ulega zmianom i stopniowo dryfuje w kierunku strategii *intelligence-led policing*. Strategia ta koncentruje się na usprawnieniu pracy służb policyjnych i specjalnych z wykorzystaniem nowoczesnych metod gromadzenia i przetwarzania informacji, w tym zwłaszcza jej analizy²⁴.

Uważa się, że efektywność analizy informacji, w tym również analizy kryminalnej, polega na tym, że czynności analityczne dokonywane na już istniejących i wciąż rosnących zasobach informacyjnych, będących w dyspozycji organów administracji, w tym służb policyjnych i specjalnych, tworzą wartość dodaną przez wytworzenie nowej wiedzy. O ile bowiem metody poznania bezpośredniego nie zmieniają się, o tyle metody pośrednie, jak właśnie analiza danych, przeżywają okres gwałtownego rozwoju. Wszystko to łączy się z globalnymi przemianami społecznymi, które prowadzą do nieustannego wzrostu znaczenia informacji przesyłanej drogą elektroniczną²⁵.

²² A. Taracha, O „Projekcie ustawy o czynnościach operacyjno-rozpoznawczych”, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2009/2010, t. LVI/LVII, s. 165.

²³ A. Taracha, O „Projekcie...”, s. 165.

²⁴ Zob. szerzej J. Konieczny, *Kryzys czy zmiana paradygmatu kryminalistyki?*, „Państwo i Prawo” 2012/1, s. 4.

²⁵ P. Chlebowicz, *Analiza informacji w służbach policyjnych i specjalnych*, red. Jerzy Konieczny, Warszawa 2012, „Państwo i Prawo” 2013/7, (recenzja) s. 108-111.

Podkreśla się, że współczesne metody analityczne mają wielorakie zastosowania. Dotyczą nie tylko taktycznego wsparcia procesu wykrywczego w konkretnej sprawie, lecz także strategicznej charakterystyki zjawisk przestępczych na poziomie krajowym lub międzynarodowym czy oceny skuteczności organów ścigania²⁶.

Podejmując próbę ustalenia kryteriów odróżniających czynności analityczno-informacyjne od czynności operacyjno-rozpoznawczych i czynności dochodzeniowo-śledczych, należy uwzględnić, że działania wykonywane przez służby policyjne i specjalne niekiedy trudno jednoznacznie klasyfikować w kategoriach czynności operacyjno-rozpoznawczych, dochodzeniowo-śledczych lub administracyjno-porządkowych²⁷. Mimo że ustawodawca łącznie reguluje czynności analityczno-informacyjne z czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi, to niewątpliwie są to dwie odrębne kategorie prawne. Zdaniem Jacka Wygody „należy przyjąć, że działania ABW, AW, SKW i SWW ukierunkowane na realizację ich zadań (z wyłączeniem prowadzenia czynności dochodzeniowośledczych i działalności w zakresie zadań związanych z ochroną informacji niejawnych) mają albo charakter operacyjno-rozpoznawczy, albo analityczno-informacyjny. *A contrario* co nie jest w działalności ABW, AW, SKW i SWW pracą analityczno-informacyjną, jest działaniem operacyjno-rozpoznawczym (z wyłączeniem czynności dochodzeniowośledczych, działań o charakterze administracyjnym, logistycznym typu przetarg w zakresie sprzętu, budowa obiektów, załatwianie spraw kadrowych itp.)”²⁸.

4. Próba określenia treści i charakteru czynności analityczno-informacyjnych

W doktrynie procesu karnego zauważa się, że złożoność materii dotyczącej czynności operacyjno-rozpoznawczych powoduje, iż wykładnia językowa powinna być uzupełniona wynikami wykładni systemowej, przy czym rekonstrukcja normy z przepisów prawnych wymaga odwoływania się do założeń teorii derywacyjnej²⁹. Wskazówka ta dotyczy również problemów związanych z wykładnią pojęcia czynności analityczno-informacyjnych.

Przepis art. 5 ust. 1 u.d.a. zawiera elementy, które mogą okazać się pomocne w ustaleniu treści czynności analityczno-informacyjnych. Jak wynika z brzmienia tego przepisu, czynności analityczno-informacyjne są realizowane poprzez takie działania jak gromadzenie, przetwarzanie i analizowanie.

Znamię czasownikowe „gromadzenie” stanowi element łączący czynności operacyjno-rozpoznawcze z czynnościami analityczno-informacyjnymi. Niektóre ustawy pozwalają na określenie pojęcia „gromadzenie”. W polskim porządku prawnym występuje definicja legalna odnosząca się do gromadzenia informacji kryminalnych.

²⁶ J. Konieczny, *Kryzys...*, s. 4.

²⁷ M. Rogalski, *Podstuch procesowy i pozaprocessowy. Kontrola i utrwalanie rozmów na podstawie kodeksu postępowania karnego oraz ustaw szczególnych*, Warszawa 2019, s. 168.

²⁸ J. Wygoda, *Pojęcie czynności operacyjno-rozpoznawczych w ustawodawstwie polskim – propozycja wykładni*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2017/1, s. 5–28, LEX/el.

²⁹ Zob. szerzej P. Hofmański [red.], *System prawa karnego procesowego. Zagadnienia ogólne*, t. I, cz. II, Warszawa 2013, s. 555–556.

Biorąc pod uwagę dyrektywę racjonalnego prawodawcy, wydaje się, że można posługiwać się konstrukcjami regulowanymi w ustawach, które stanowią elementy składowe systemu prawa. W rozumieniu ustawy z 6.07.2001 r. o przetwarzaniu informacji kryminalnych³⁰ gromadzenie oznacza wprowadzanie do bazy danych informacji kryminalnych otrzymanych od podmiotów zobowiązanych, o których mowa w art. 20 ustawy, przekazanych w odpowiedzi na zapytanie lub z własnej inicjatywy (art. 4 pkt 3 ustawy).

Analogicznie zatem gromadzenie w ramach czynności analityczno-informacyjnych będzie oznaczało wprowadzanie do baz danych funkcjonujących w strukturze poszczególnych służb specjalnych informacji, z tym zastrzeżeniem, że będą to informacje pochodzące z wszelkich możliwych źródeł, zarówno osobowych, jak i technicznych, cechujące się zróżnicowanym statusem prawnym.

Określenie „przetwarzanie” zostało użyte w art. 4 pkt 14 ustawy z 14.12.2018 r. o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości³¹. Według definicji legalnej zawartej we wspomnianym przepisie przetwarzanie oznacza operację lub zestaw operacji wykonywanych na danych osobowych lub zestawach danych osobowych w sposób zautomatyzowany lub niezautomatyzowany, takich jak: zbieranie, utrwalanie, organizowanie, porządkowanie, przechowywanie, adaptowanie lub modyfikowanie, pobieranie, przeglądanie, wykorzystywanie, ujawnianie przez przesłanie, rozpowszechnianie lub innego rodzaju udostępnianie, dopasowywanie lub łączenie, ograniczanie, usuwanie lub niszczenie. Mimo że wymieniona ustawa nie ma zastosowania do służb specjalnych, to wydaje się, że rozumienie pojęcia „przetwarzanie” informacji wykazuje wiele podobieństw z czynnościami wykonywanymi w ramach tzw. cyklu analitycznego³², a zatem mającymi związek z czynnościami analityczno-informacyjnymi. Stąd też wydaje się, że wyżej wskazane zachowania i działania będą także znajdowały zastosowanie w ramach czynności analityczno-informacyjnych.

Znaczenie językowe określenia „analizowanie” w kontekście czynności analityczno-informacyjnych należy wiązać z terminologią rozwijaną w związku z praktycznym wymiarem analizy informacji w służbach policyjnych i specjalnych. Proces analizy w komórkach analitycznych służb specjalnych jest oparty na zasadach tzw. cyklu wywiadowczego (analitycznego). Są to jednak kwestie natury metodologicznej, wykraczające poza aspekty prawne. Na płaszczyźnie normatywnej można wskazać definicję legalną w art. 4 pkt 6 ustawy o przetwarzaniu informacji kryminalnych, zgodnie z którą analiza informacji kryminalnych to zestawianie cech, części lub składników informacji kryminalnych, a także wniosków z nich wynikających.

Jak podkreślano wcześniej, materiał poddawany procesom analitycznym obejmuje swoim zakresem nie tylko informacje kryminalne, lecz także wszelkie możliwe dane niezbędne z punktu widzenia celów ustawowych danej służby specjalnej. Wydaje się jednak, że metodyka wykonywania czynności analityczno-informacyjnych jest

³⁰ Tekst jedn.: Dz.U. z 2021 r. poz. 1607 ze zm.

³¹ Dz.U. z 2019 r. poz. 125 ze zm.

³² Zob. szerzej P. Chlebowicz, J. Kamińska, *Operacyjna analiza kryminalna w służbach policyjnych*, Warszawa 2015, s. 20-39.

regulowana niejawnymi aktami prawa³³, a treść i zakres tych metodyk zapewne różni się w zależności od profilu danej służby³⁴.

Na podstawie literatury przedmiotu można twierdzić, że w praktyce służb specjalnych występuje mnogość rozmaitych typów analiz. Jak zauważa Jerzy Konieczny, „Czymś innym jest bowiem analiza informacji wywiadowczej (wpływająca na kierunki lub konkretne działania w polityce międzynarodowej), czymś innym strategiczna analiza kontrwywiadowcza (służąca np. optymalizacji metodyki ochrony informacji), taktyczna analiza kontrwywiadowcza (wspomagająca rozwiązanie konkretnej sprawy szpiegowskiej), strategiczna analiza kryminalna (...) czy taktyczna analiza kryminalna”³⁵.

Z punktu widzenia normatywnego wszystkie wyżej wymienione rodzaje analiz powstają w wyniku wykonywania przez funkcjonariuszy służb specjalnych czynności analityczno-informacyjnych. Rezultatem przeprowadzonych czynności analityczno-informacyjnych będzie dokument, który w zależności od adresata może przybrać formę raportu sytuacyjnego, analizy sytuacji lub zagrożenia, *last but not least* „informacji dla najważniejszych osób w RP”³⁶.

Nasuwa się interesujące pytanie dotyczące charakteru prawnego czynności analityczno-informacyjnych. W opinii autora istnieją podstawy do stwierdzenia, że czynności te wykazują podobieństwa do konstrukcji czynności materialno-technicznych w rozumieniu materialnego prawa administracyjnego. Po pierwsze, czynności te są oparte na wyraźnej podstawie prawnej, stanowią jedną z form działalności organów administracji publicznej, przy czym trudno jednak uznać, że cechuje je charakter władczy. Po drugie, działania podejmowane w ramach czynności analityczno-informacyjnych mają charakter faktyczny. Realizacja tych czynności wynika z zakresu kompetencyjnego danej służby specjalnej.

Istnieje także instytucjonalny aspekt czynności analityczno-informacyjnych. Jak zauważa Michał Gabriel-Węglowski, w przypadku antyterrorystycznego podstawową formułą koordynacji działań analityczno-informacyjnych podejmowanych przez służby specjalne jest funkcjonowanie w ramach ABW Centrum Antyterrorystycznego (dalej CAT). Ta jednostka koordynacyjno-analityczna w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi i jego zwalczania działa w systemie całodobowym 7 dni w tygodniu, na podstawie zarządzeń Prezesa Rady Ministrów³⁷.

Oprócz CAT w poszczególnych służbach specjalnych funkcjonują wyspecjalizowane komórki, w obrębie których są opracowywane analizy zarówno na potrzeby decydentów politycznych, jak i na potrzeby operacji realizowanych przez funkcjonariuszy tych służb.

³³ Zob. art. 22 ust. 5 ustawy z 20.07.2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (tekst jedn.: Dz.U. z 2019 r. poz. 1461).

³⁴ Interesujące rozważania na ten temat zawarto w pozycji: J. Konieczny, *Kryminalistyczny leksykon śledztwa*, Opole 2020, s. 28–30.

³⁵ J. Konieczny, *Zagadnienia wprowadzające*, [w:] *Analiza informacji w służbach policyjnych i specjalnych*, red. J. Konieczny, Warszawa 2012, s. 7.

³⁶ B. Święczkowski, *Wykorzystanie...*, s. 168.

³⁷ M. Gabriel-Węglowski, [w:] *Działania antyterrorystyczne. Komentarz*, Warszawa 2018, art. 5.

5. Podsumowanie

Reasumując, wydaje się, że problematyka czynności analityczno-informacyjnych powinna zostać objęta szerszym zainteresowaniem doktryny. O ile w przypadku czynności operacyjno-rozpoznawczych istnieje rozbudowana literatura dotycząca zarówno aspektów normatywnych, jak i kryminalistycznych, o tyle w przypadku czynności analityczno-informacyjnych pozostaje w tym zakresie znacząca luka.

Warto tu jednak podkreślić, że czynności analityczno-informacyjne stanowią odrębną grupę czynności, których treść jest precyzowana z jednej strony resortowymi aktami prawa o charakterze niejawnym, z drugiej zaś praktyką analityczną opartą na wiedzy, wyszkoleniu i przede wszystkim doświadczeniu zespołów analitycznych w służbach specjalnych. Z tego punktu widzenia trudno będzie dokonywać ich interpretacji, odwołując się wyłącznie do schematów pojęciowych konstruowanych w nauce procesu karnego odnoszących się np. do czynności procesowych³⁸, gdyż działania analityczne należą raczej do sfery faktycznej, a nie normatywnej.

Trafne są spostrzeżenia D. Szumiło-Kulczyckiej, która w oparciu o doktrynę niemieckiego procesu karnego zauważyła, że rozpoznawczy, zapobiegawczy i wykrywczy wymiar czynności operacyjno-rozpoznawczych powoduje, iż mają one charakter działań prewencyjnych³⁹. Odnosząc tę myśl do przedmiotowej problematyki, trzeba wskazać, że specyfika czynności analityczno-informacyjnych z pewnością eksponuje ich prewencyjny charakter.

Biorąc pod uwagę wzrastającą rolę działań analitycznych w obrębie służb specjalnych, prawne ramy działań analitycznych podejmowanych przez AW, ABW, CBA, SKW, SWW powinny stać się przedmiotem badań przedstawicieli nie tylko nauki kryminalistyki, lecz także nauki prawa.

Bibliografia

1. Chlebowicz P., *Analiza informacji w służbach policyjnych i specjalnych*, red. Jerzy Konieczny, Warszawa 2012, Państwo i Prawo 2013, nr 7 (recenzja).
2. Chlebowicz P., Filipkowski W., *Dokument opisujący opracowaną, wzorcową metodykę wykonania analizy strategicznej dla Straży Granicznej*, [w:] *Przestępczość cudzoziemców. Materiały szkoleniowe. Analizy i scenariusze zajęć*, red. D. Woźniakowska-Fajst, Warszawa 2017.
3. Chlebowicz P., Kamińska J., *Operacyjna analiza kryminalna w służbach policyjnych*, Warszawa 2015.

³⁸ Według C. Kuleszy i P. Starzyńskiego czynności procesowe to działania uczestników procesu zgodne z jego wolą i świadomością, wywierające skutki w sferze prawa karnego procesowego (C. Kulesza, P. Starzyński, *Postępowanie karne*, Warszawa 2020, s. 150). Krzysztof Woźniwski stwierdza natomiast, że czynność procesowa to określone przez prawo zachowanie się uczestnika procesu mające na celu wywołanie określonego skutku procesowego (K. Woźniwski, *Prawo karne procesowe. Zarys instytucji*, Gdańsk 2013, s. 90).

³⁹ D. Szumiło-Kulczycka, *Czynności...*, s. 347.

4. Chlebowicz P., *Węzłowe zagadnienia strategicznej analizy kryminalnej*, [w:] *Przestępczość w XXI wieku. Zapobieganie i zwalczanie. Problemy technologiczno-informatyczne*, red. E.W. Pływaczewski, W. Filipkowski, Z. Rau, Warszawa 2015.
5. Gabriel-Węglowski M., *Działania antyterrorystyczne. Komentarz*, Warszawa 2018.
6. Gruza E., Goc M., Moszczyński J., *Kryminalistyka, czyli rzecz o współczesnych metodach dowodzenia*, Warszawa 2020.
7. Hoc S., Szustakiewicz P., *Ustawa o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym. Komentarz*, LEX/el. 2012.
8. Hofmański P. [red.], *System prawa karnego procesowego. Zagadnienia ogólne*, t. I, cz. II, Warszawa 2013.
9. Konieczny J., *Kryminalistyczny leksykon śledztwa*, Opole 2020.
10. Konieczny J., *Kryzys czy zmiana paradygmatu kryminalistyki?*, Państwo i Prawo 2012, nr 1.
11. Konieczny J., *Zagadnienia wprowadzające*, [w:] *Analiza informacji w służbach policyjnych i specjalnych*, red. J. Konieczny, Warszawa 2012.
12. Kosmaty P., Kudła J., *Czynności operacyjno-rozpoznawcze i ich relacje do nowego modelu procesu karnego*, Prokuratura i Prawo 2015, nr 12.
13. Krzak A., [w:] *Polskie służby specjalne. Słownik*, red. K.A. Wojtaszczyk, Warszawa 2011.
14. Kulesza C., Starzyński P., *Postępowanie karne*, Warszawa 2020.
15. Pieprzny S., *Policja. Organizacja i funkcjonowanie*, Kraków 2003.
16. Pikulski S., *Podstawowe zagadnienia taktyki kryminalistycznej*, Białystok 1997.
17. Rogalski M., *Podstuch procesowy i pozaprocesowy. Kontrola i utrwalanie rozmów na podstawie kodeksu postępowania karnego oraz ustaw szczególnych*, Warszawa 2019.
18. Siemiątkowski Z., *Wywiad a władza. Wywiad cywilny w systemie sprawowania władzy politycznej PRL*, Warszawa 2009.
19. Szumiło-Kulczycka D., *Czynności operacyjno-rozpoznawcze i ich relacje do procesu karnego*, Warszawa 2012, LEX/el. 2012.
20. Świączkowski B., *Wykorzystanie tzw. białego wywiadu w działalności analityczno-informacyjnej Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, [w:] *Biały wywiad. Otwarte źródła informacji – wokół teorii i praktyki*, red. W. Filipkowski, W. Mądrzejowski, Warszawa 2012.
21. Taracha A., *Czynności operacyjno-rozpoznawcze. Aspekty kryminalistyczne i prawno-dowodowe*, Lublin 2006.
22. Taracha A., *O „Projekcie ustawy o czynnościach operacyjno-rozpoznawczych”*, *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska* 2009/2010, t. LVI/LVII.
23. Walczak W., *Działania analityczno-informacyjne identyfikujące mechanizmy korupcyjne w procesach zarządzania*, *Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego* 2017, nr 16.
24. Woźniewski K., *Prawo karne procesowe. Zarys instytucji*, Gdańsk 2013.
25. Wygoda J., *Pojęcie czynności operacyjno-rozpoznawczych w ustawodawstwie polskim – propozycja wykładni*, *Wojskowy Przegląd Prawniczy* 2017, nr 1.